

PROBLEM ÇÖZME BECERİSİNİN MÜZİK EĞİTİMİNE ETKİSİ

Öğr. Gör. Tarkan YAZICI

Dicle Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Ses Eğitim Bölümü,
tarkan.yazici@dicle.edu.tr

ÖZET

Problem çözme; bireyin hem iç hem de dış dünyayla denge içerisinde yaşamasını, gelişimini, karşılaştığı zorlukların üstünden gelmesini sağlayan, öğretilen bir beceridir. Müzik eğitiminin hem öğrenme sürecini hem de gelişim sürecini kapsamından dolayı müzik öğretim programının hedefi; problem çözebilen, düşünebilen, sorgulayabilen bireyler yetiştirebilmek, başarısı da; yetişen öğrencinin edindiği bilgileri ne ölçüde kullanabildiği, üretebildiği, toplumu ne şekilde yönlendirebildiği yönünde olmalıdır. Böylece, öğrenci dogmalardan kurtulacak, kendi düşünce ve davranışları ile yön bulacak, yeteneklerine güvenecek, farklı fikirlere açık olacak, mesleki ve yaşamsal problemlere karşı özgün fikirler/çözümler üretecek, çevresindeki sorunlara karşı duyarlı olacak ve de karar verme yetisi gelişecektir.

Araştırmanın konusu ile ilgili yapılmış çalışmaların hemen hemen yok denecek kadar az olması, araştırmanın önemini artırmaktadır. Betimsel bir araştırma olan bu çalışmada; literatür taraması yapılmış, araştırma konusu ile ilgili kitaplar, makaleler, sempozyum bildirileri, yayımlar, tezler incelenmiştir.

Elde edilen veriler neticesinde; müzik öğretmenlerinin mesleklerini kapalı kapılar ardında yalnız olarak sürdürme; kendi öğretimlerinin alternatiflerini görememe, karşılaştıkları mesleki ve yaşamsal problemleri çözme yerine, sorunlar karşısında kısa süreli çözümler üretme; öğrenme, düşünme ve uygulamaya yönelik gelişimlerinin tehlikeye düşme; problem çözme becerilerini harekete geçirememeye; öğretim programında öğrencilerin karşılaştıkları problemleri aşmalarına yardım edecek tekniklere, metotlara ve etkinliklere yer vermeme gibi olumsuzluklar ile karşılaşabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Problem Çözme, Müzik Eğitimi, Müzik Öğretim Programı.

* (03-05 Ekim 2013, VI. Ulusal Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresinde-USBEK'13 Sözlü olarak sunulmuştur.)

THE IMPACT OF PROBLEM-SOLVING SKILLS ON MUSIC EDUCATION

SUMMARY

Problem-solving is a skill that enables an individual to develop and live in harmony with the external world, and that teaches how to cope with the difficulties encountered. As music education encompasses learning process and development process, the objective is to educate individuals who can solve problems, think critically, and question the ideas. The target should be to identify to what extent students can produce and use the music knowledge and the extent to which they guide the society. Therefore, the students will get rid of the dogmas, find rational thoughts and exhibit their own behaviors independent of others, They will also rely on their own skills and be open to diverse opinions as well as come up with unique ideas and solutions for the real-life problems. This will in turn improve their decision making skills and be sensitive to the problems that arise in their environment.

There is a huge research gap in this specific topic within music education, which makes this study significant for the field. This qualitative study analyzes and discusses the relevant literature from books, articles, presented papers, and theses.

The findings show that music teachers perform their profession only in classrooms, cannot see alternative ways of teaching, and come up with short term solutions rather than with real solutions that might work effectively. It was also found that they had difficulty in learning thinking and developing practices without using their problem-solving skills efficiently, which ends up with inability to help students overcome their problems in the music education due to the lack of knowledge regarding contemporary music teaching techniques, methods and activities

Key Words: Problem-solving, Music Education, Music Education Program.

1. GİRİŞ

Günümüzde sosyal, teknolojik ve ekonomik alanlardaki hızlı değişimden bahsetmek artık olağan bir durum halini almıştır. Çeşitli alanlardaki nefes kesen yenilikler ve bilginin hızla artması artık bir hayal değil, günlük yaşantımızın bir parçası olmuştur. Bu durum, insanlara yaşam şartları karşısında problem çözebilme ve güçlükleri kontrol altına alabilme zorunluluğunu getirmiştir (Bandura, 1995, s. 1).

Çünkü bilgi; bireylerin güçlüklerle başa çıkmalarında onlara yol gösterici en büyük rehberdir. Bilginin hızla artması, bireyin kendisini sürekli geliştirmesini ve bunu yaşam boyu sürdürmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu değişim sürecinde ise; “her şeyi bilme” yerine “nasıl yapacağını bilme” eylemi önem kazanmaktadır. Bu da problem çözme temelli öğrenme aracılığıyla gerçekleşebilmektedir.

Sosyal değişimin hızla yaşandığı bu dönemde yaşanan en önemli sorun; insanın yaşadığı problemleri aşamaması yüzünden çağın kendisine sunduğu fırsatları kaçırıyor olmasıdır. Bunun nedeni de; neyi, nasıl düşüneceğimizi bilemememiz ve çözüm yollarını keşfedip, geliştiremememizdir (JR. Elder, 1995, s. 46-47).

Bir felsefi düşünme türü olan “problem çözme”; yaşam boyu gerekli olacak ve sürekliliğini koruyacak olan bir beceridir. Özellikle eğitim kurumlarında; öğrencilerin bu beceriyi kazanmaları; onların akademik başarılarında oldukça etkili olacaktır. Ayrıca öğrenim süreci dışındaki yaşamsal alanlarını da kapsayacak olan güçlükler karşısında, öz-yeterliğe sahip olabilmeleri bakımından da önem taşımaktadır. Öğretmenlerin de kendilerine güvenen, yaratıcı ve problem çözen bireyler olması bu bakımdan gereklidir. Çünkü öğretmenin inançları, davranışları, becerileri; öğrencilerin kazanımlar elde edebilme ya da edememe yönünde oldukça belirleyici bir etken olarak öğretimin sınırlarını çizmektedir (Bandura, 1995, s. 17-19).

Jensen (1999); “Dream Society” isimli kitabında; hızla değişen dünyada toplumun yakın zamanda geçireceği evrim sonucu, problem çözme becerisinin, bir insanın değerlendirilmesinde en önemli unsur olacağını vurgulamaktadır (Yanık, 2007, s. 12).

Dolayısıyla eğitim kurumları ve öğretim uygulamaları; problem çözme ile ilgili önemli işlevlere sahip olmalıdır. Öğretmen, var olan bilgiyi aktarmak yerine öğrencinin bilgiye ulaşmasını, bilgiyi kullanmasını “problem çözme becerisi” aracılığıyla sağlamalıdır. Öğretmenler; öğretme uygulamaları ve sınıf uygulamaları gibi geleneksel rollerini; program planlayıcısı, karar verici ve rehber olma gibi rollere dönüştürmelidirler. Ayrıca öğretmenler, öğretim süreçleri boyunca karşılaşılabilecek problemleri araştıran, çözebilen, bilgiyi arayıp bulan, kullanabilen, yüksek düzeyde düşünme becerisine sahip, analiz, sentez ve değerlendirme yapabilen bireyler olmak zorundadırlar.

Müziğin eğitimsel işgörülerinin;

- Eğitim boyutu,
- Eğitim aracı,
- Eğitim yolu/yöntemi,

•Eğitim alanı olduğu düşünüldüğünde (Uçan, 2005, s. 31); müzik eğitimcisinin de problem çözme becerisine sahip olması gerekmektedir. Çünkü müzik, özü itibarıyla eğitimsel bir nitelik taşımaktadır. Müziğin insan yaşamındaki hemen hemen tüm işlevleri ancak eğitim (müzik eğitimi) sayesinde oluşmakta, değişmekte, gelişmekte ve yetkinleşmektedir (Uçan, 2005, s. 30). Müzik öğretiminin amacı; öğrencinin mesleki ve toplumsal yaşamında çalgısını, sesini etkin bir biçimde kullanabilmesini, yaşamı boyunca karşılaştığı güçlükler ve engellemeler karşısında problem çözme becerisine sahip olabilmesini sağlamak olmalıdır. Bu da yenilikçi, yeni oluşumlara açık, düşüncelerinde esnek, objektif, yaratıcı, eleştirel bakışa ve en önemlisi problem çözme becerisine sahip müzik öğretmenleri tarafından gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte problem çözme becerisi, müzik öğreniminde öğrencinin gelişimine de katkı sağlayacaktır.

2. Problem Çözme

Kişi, yaşamın getirdiği zorluklar karşısında etkili çözümler üretebilmelidir. Çünkü birey, problem çözebildiği ölçüde güçlükler ile mücadele edebilecek ve kabiliyetlerinin, becerilerinin farkına varabilecektir (Jerusalem ve Mittag, 1995, s. 178).

Literatür incelendiğinde problem kavramı ile ilgili;

- Bingham (1998); bir kişinin hedefe ulaşmak amacıyla topladığı mevcut güçlerinin karşısına çıkan engel,
- Morgan (1999); bireyin bir hedefe ulaşmasında engelleme ile karşılaştığı bir çatışma durumu,

- John Dewey; insan zihnini karıştıran, ona meydan okuyan ve inancı belirsizleştiren her şey,
- Heppner ve Krauskopf (1987); kişinin yaşam boyu karşılaşp, onu strese sokan problemleri çözmek amacıyla sergilediği, bilişsel, duygusal ve davranışsal süreçlerin bütünü şeklinde çeşitli tanımlamalarda bulunmuştur (aktaran Yazıcı, 2011, s. 24-26).

Geroge Polya, “How to Solve It (Nasıl Çözmeli?)” adlı kitabında problem çözme deneyimini şöyle ifade etmektedir: “Büyük bir keşif, büyük bir problemi çözer, ama bazen her problemin çözümünde bir nebze olsun keşif vardır. Probleminiz gösterişsiz olabilir; fakat sizin merakınızı kamçılıyorsa, yaratıcı yeteneklerinizi ortaya çıkarıyorsa ve problemi kendi başınıza çözebiliyorsanız, yaptığını buluşun gerilimini yaşar ve keşfin zaferini tadabilirsiniz” (Arslan, 2002, s. 2).

Birey; yaşadığı bir sorunu problem olarak algılayamıyorsa bu sorun problem niteliğine sahip olmayacaktır. Bunun sonucunda da karşılaştığı engellenme durumlarını aşmak için çözüm yolları aramayacaktır. Tüm bunlar dikkate alındığında öğretmenin; öğretim programında öğrencilerin yaşamlarının her alanında karşılaşılabilecekleri engelleri, sorunları ve problemleri aşmalarına yardım edecek tekniklere, metotlara ve etkinliklere yer vermesi önem kazanmaktadır.

Çünkü problem çözme bir amaca ulaşırken karşılaşılan güçlükleri bilimsel yöntem ile yenme sürecidir. Bu süreçte gerginlikten kurtulmanın ve organizmayı bir iç dengeye ulaştırmanın yolları aranmalıdır. Bu nedenle problem çözme sürekli olarak geliştirilmesi, öğrenilmesi ve elde edilmesi gereken bir yetenektir ve yaratıcı düşünce ile birlikte zekayı, duyguyu, iradeyi, eylemi kendinde birleştirmektedir (Bingham, 1976, s. 2).

Bireyin hedefine ulaşabilmesi için gerekli olan yolların kapalı olması ya da bu yolların öğrenilmemiş olmasından kaynaklanan durumlar karşısında, problem çözme ile ilgili tüm araştırmalar, hedefe ulaştırılan davranışlara nasıl ulaşılacağı ile ilgili olmalıdır. Bu davranışlara ulaşabilme yolunda da; deneme, yanılma, kavrama, problemin kurgusu ve geçmiş deneyimler önem kazanmaktadır (aktaran Bilgin, 2010, s. 16).

Problem çözme, amaçlanan hedefin karşısına çıkan tüm engelleri uygun yollar aracılığıyla ortadan kaldırmaya çalışmaktır.

Bu süreçte, sadece bir kuramın yanlış olduğunu değil, neden yanlış olduğunu da öğreniriz ve hepsinden önce, yeni ve daha sıkı kavranmış bir problem elde ederiz. Yeni bir problem, yeni bir bilimsel gelişmenin asıl çıkış noktasıdır. Bu durumda şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır:

- Eski problem,
- Deneme amaçlı kuram oluşumları,
- Deneysel sınama da dahil olmak üzere eleştirel tartışma aracılığıyla ortadan kaldırma denemeleri,
- Kuramlarımızın eleştirel tartışmasından çıkan yeni problemler (Popper, 2005, s. 28).

Dewey (1933)’e göre; bilgi, doğruluğu sınamayla kanıtlanmış denencedir. Yani bizi amacımıza ulaştırın, pratik değeri olan, başarıyı sağlayan düşünceler, doğrudur. Başka bir ifadeyle bilgi, eylem için yararlı olduğu sürece doğrudur. İnsanın bilgiyi elde etmedeki amacı, doğayı bilmek ve açıklamak değil, onu denetlemek, yeniden yaratmaktır. Zaten beyin görevi de budur. Bu tür bilgi de, problem çözmeyle elde edilebilir ve basamakları şöyle sıralanabilir:

- Güçlük yaratan bir durumla karşı karşıya kalma,
- Bu durumda problemi keşfedip, tanıma,
- Olası çözümleri belirleme ve denenceler kurma,
- Denenceleri sına, sonuçları düşünme,
- Uygulama sonuçlarına göre denenceleri askıya alma, değiştirme, onarma (aktaran Sönmez, 2005, s. 97).

2. 1. Problem Çözme Becerisinin Önemi

Hayat, problemlerle başlar ve bu problemleri zekice, yaratıcı kuramlarla çözmeye çalışır. Çoğu kuram zaten yanlıştır ve denetlenemez. Değerli olan denetlenebilir kuramlarda yanlışlar aranır. Yanlışları bulmaya, yok etmeye çalışırız. Hayat; hataları düzeltmek için sıkı bir denetimden geçen, çılgın, bazen de sorumsuz fikirlerden oluşur (Popper, 2005, s. 95).

Problem çözme becerisi, bireyin içinde yaşadığı çevreye uyum sağlamasına yardım etmektedir. Tüm nesiller, yaşadıkları çevreye uyum sağlayabilmek için problem çözme becerisine sahip olmak zorundadırlar. Bazı problemlerin kesin çözümleri vardır ancak bazı problemlerin çözümleri kesin değildir, tek doğru cevabı yoktur. Bu problemlerin çözümü disiplinler arası bilgiyi, çok yönlü düşünmeyi ve yaratıcılığı gerektirmektedir. Barret (2005)'a göre; problem çözme sadece bir öğrenme ya da öğretme tekniği değildir, her ikisini kapsayan bir eğitim yaklaşımıdır (aktaran Nacaklı ve Kurtuldu, 2011, s. 60-61).

Problem çözme; ortaya çıkan yeni durumlara göre farklı çözüm yolları bulmak, sadece yeni ihtiyaçları karşılamak bakımından değil bireylere mutlu yaşayabilmeleri yönünde esas olan bir beceri kazanabilmeleri fırsatının verilmesi bakımından da önemlidir (Bingham, 1976, s. 2).

Problem çözme, sadece okullarda değil bireyin tüm yaşamı boyunca her alanda ihtiyaç duyacağı bir beceridir. İnsan, hayatta çözmesi gereken çeşitli problemlerle yüz yüze gelmektedir. Bu problemler karşısında çözüm üretemeyen bireyin ruh sağlığı da olumsuz yönde etkilenecektir.

Cohen ve arkadaşları (1988); kişinin problemler karşısında çözüm üretememesinin onu stres faktörüyle karşı karşıya getirdiğini ve bunun sonucunda bireysel gelişiminin, psikolojisinin ve yaşam standartlarının olumsuz yönde etkilendiğini vurgulamaktadır (aktaran Jerusalem ve Mittag, 1995, s. 178). Bireylerin problemlerle başa çıkabilme becerileri ile stres ve depresyon faktörleri arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Çünkü problemlerini çözemeyen bir birey, yaşam motivasyonunu kaybetmekte ve kendisini başarısız olmaya şartlamaktadır (Bandura, 1995, s. 8).

Meijers; problem çözme becerisinin ruh sağlığı açısından önemli bir etken olduğunu, özellikle bireyin yaşantıları algılama gücünün; olaylar karşısındaki tutumunu, değerlerini ve kişilik özelliklerini önemli ölçüde etkilediğini belirtmiştir (aktaran Yazıcı, 2011, s. 27). Titus (2000)'da; bireyin algısının, düşünme biçiminin, kişilik özelliklerinin problem çözmeyi etkileyen özellikler olduğunu belirtmektedir (aktaran Yıldız, 2003, s. 20).

Bireyin yaşamı boyunca hedeflerine ulaşabilmesinde karşısına çıkan engeller olarak tanımlanan problemin çözülebilmesi, bu engellerin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Problem çözme becerisi, problem üzerinde düşünme, problemi anlama ve problemi ortadan kaldırmak için gerekli yolların bulunması gibi davranış süreçlerini kapsamaktadır.

İnsanlar, kendilerini etkileyen olumsuz olaylar karşısında yaşamlarını kontrol altına almaya çabalarlar. Bu çabaların etkili sonuçlar verebilmesi de, problemlerin ve çözüm yollarının önceden tahmin edilmesine bağlıdır. Güçlükler karşısında etkili çözümler üretemeyen bir insan, hayata karşı kaygılı, umutsuz ve ilgisiz bir tutum sergileyecektir (Bandura, 1995, s. 1).

Problem çözme becerisi aracılığıyla;

•Bireyi çözüme götürecek bilgiler kazanılmakta ve bu bilgiler sorunu çözmektedir (Büyükkaragöz, 1995).

•Birey olunabilmekte ve çevre ile baş edilebilmektedir (Güçlü, 2003).

•Birey, içinde bulunduğu karışık durumdan kurtulmaktadır (Gelbal, 1991).

•Kişi problemi hissetmekte ve problemi çözebilmektedir (Ülküer, 1997).

•İçinde bulunulan şartlara uyulmakta, engeller azalmakta ve sonunda organizma bir iç dengeye ulaşmaktadır (Işık, 2000).

•İnsanlığın gelişimi ve refahı önem kazanmaktadır (Fidan, 1985). Çünkü insan, kendi sorunları ile gücü elverdiği ölçüde mücadele edebilmektedir. Aynı zamanda çevresine uyum sağlarken de yeni yollar bulmak zorundadır (aktaran Kösterelioğlu, 2007, s. 13-14).

Holbrook (1994); her insanda problem çözme kapasitesinin mevcut olduğunu vurgulamaktadır. Günlük yaşamlarında karşılaştıkları çeşitli problemlere çözüm yolu arayan bireyler, kendilerine göre sembollerini, fikirleri bir olaydan diğerine aktarırlar, hayal kurarlar ve geleceği tahmin etmeye çalışırlar. Egan (1992) ise; problem çözme konusunda eğitim görmemiş bireyin, sorunlar karşısında başarısız olabileceğini belirtmektedir. Oysa problem çözme konusunda eğitim görmüş birey sadece bu konudaki kapasitesini arttırmayıp, başkaları ile de fikir alışverişinde bulunacak ve sinerjik bir etki yaratacaktır (aktaran Mert, 1997, s. 18).

Problem çözümünde önemli bir bölüm, hedeflerin ne olduğunu fark edebilmektir. Bu işlemdeki anahtar nokta, öğrenci ile problem arasındaki iletişim ve problemin yanlış tanımlanmasından doğan ters tepkileridir (Thornton. 1998, s. 85).

Hedefin, açık ve net olması problemin çözülebilmesi yönünde oldukça önem taşımaktadır. Eğer net bir hedefimiz yoksa; sonuca ulaşabileceğimiz uygun yolları da yaratamayız.

İnsanın ilerlemesi, onun problemlerini çözme konusunda gösterdiği yeteneğe göre ölçülmektedir. Bugünün öğrencilerinin, yarının yetişkin problem-çözümleri olacakları düşünüldüğünde öğretmenlerin öğrencilerin problem çözme becerileri ile ilgilenmeleri önem kazanmaktadır. Problem çözme, öğretim programının en önemli yönü şeklinde düşünülmelidir ve öğretmenler, öğrencilerin problem çözme güçlerini büyük ölçüde geliştirmeye yardım etmek zorundadırlar. Bu beceri; bedensel ve zihinsel güçlere, öğretim ilke ve yöntemlerine, ölçme ve değerlendirme tekniklerine, çağdaş eğitim ve öğretim anlayışına göre hazırlanmış bir sistematik çalışma ile kazandırılmalıdır. Çünkü öğrencilerin zihinlerini ve çabalarını etkileyen mevcut kişisel problemler öğrenme sürecini kesin bir biçimde engelleyebilir (Bingham, 1976, s. 2).

Problem çözebilen bir öğrenci; yeteneklerine güvenecek, farklı fikirlere açık olacak, mesleki ve yaşamsal problemlerine karşı özgün fikirler/çözümler üretecek, çevresindeki sorunlara karşı duyarlı olacak ve de karar verme yetisi geliştirecektir.

“Sebatkarlığın, kişisel teşebbüsün, yaratıcılığın, kendine güvenin, kendini kabul etmenin, fikirce tarafsızlığın, sorumluluğun ve korkuları yenme kabiliyetinin problem çözme ile kesin bir ilişkisi vardır. Bireyin şöyle veya böyle bir kimse olması onun problem çözümündeki verimliliğini doğrudan doğruya etkiler ve yukarıda sayılan niteliklerin gelişmesi ona problemlerle yüz yüze gelme bakımından içsel bir kuvvet ve esneklik kazandırabilir” (Bingham, 1976, s. 37).

Koberg’e göre; problem çözme becerisine sahip olan öğrenciler, şu özellikleri kazanacaktır:

- Yenilikçi ve yeni oluşumlara açık olacak,
- Tercih ve kararlarını ifade edecek,
- Sorumluluk duygusuna sahip olacak,
- Düşüncelerinde esnek olacak, gelenekçi olmayacak,
- Cesaretli ve maceracı olacak,
- Alternatif fikirler üretecek,
- Zeki ve dikkatli olacak,
- Kendine güvenecek ve kendine yetecek,
- İlgi alanları gelişecek,
- Objektif olacak,
- Mantıklı, prosedür ve yöntemlere bağlı olacak,
- Rahat ve duygusal olacak,
- Aktif ve enerjik olacak,
- Yaratıcı olacak,
- Verimli olacak,
- Olaylara eleştirel bir bakışla yaklaşacaktır (aktaran Mert, 1997, s. 18).

Problem çözebilen bir öğrenci, sahip olduğu yeteneklerin farkına varacak ve kendisini geliştirecektir. Yaşadığı problemler karşısında başkalarının çözüm üretmesini beklemeyecek, düşünerek, sorgulayarak, kendi çözüm yollarına ulaşacaktır.

Problem çözme, öğrencinin hem iç hem dış kaynaklardan nasıl faydalanacağını öğrenmesini sağlayan bir yoldur. Problem çözme, öğrencinin bir şahıs olarak gelişimini hızlandırır; yeteneklerinin, kendine saygı ve kendine güven duygularının gelişmesini sağlar. Bu amaçla öğrenci, problem çözebilmek için teşvik edilmelidir çünkü engelleri aşabilmek için sorumluluk, cesaret ve kendine güven duymak zorundadır. Unutulmamalıdır ki; problem çözme yeterliliği, problem çözen kimselerce tekrarlanan fırsatlar sayesinde gelişen bir sanattır (Bingham, 1976, s. 3-4).

2. 2. Problem Çözme Sürecinin Aşamaları

İnsanın bireysel gelişimi ve başarısı; yaşamı boyunca karşılaşacağı engellemeler, olumsuzluklar, hayal kırıklıkları ve eşitsizlikler karşısında sergileyeceği tutumlara bağlıdır. İnsanın bu problemlerin üstesinden gelebilmesi için; çabalamaya, etkili çözüm yollarını bulmaya ve bu yollar aracılığıyla da sorunu çözmeye ihtiyacı bulunmaktadır (Bandura, 1995, s. 11-12).

Problem çözme becerisinin geliştirilme sürecinin nereden ve ne zaman başlanacağını bilmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin ve öğrencilerin, bir problemin

varlığından haberdar olabilmeleri ve problemin yarattığı bu engelleri aşmanın hangi süreçlere dayandığını bilmeleri gerekmektedir.

Problem çözme sürecini anlamak en sık kullanılan düşünme becerilerini geliştirme yöntemidir. Problem çözme alıştırmalarında öğrenciler, mevcut ve ihtiyaç duyulan bilgiyi, bir eylem planı hazırlamayı, eylemde bulunmayı, gerektiğinde geri dönüp eylem planlarını düzeltmeyi ve sonucu değerlendirmeyi öğrenirler. Burada amaç, bir problem çözmekten çok, problem çözme sürecini anlamaktır (Özden, 2011, s. 148).

Bu süreçte öğrenci, problemleri çözeceğine dair umutlu olmalı, bu durumu bir fırsat olarak görmeli ve problemin çözümünden sonra elde edeceği kazanımların farkına varmalıdır.

Problem çözme becerisi çeşitli basamaklara ayrılabilir. Her basamağın kendine ait özellikleri vardır fakat hepsi problem çözümünün bütün yönlerinin temelini teşkil eden ortak bir noktaya sahiptir. Her basamakta kullanılabilir bilgi, birey için bir anlam ifade etmeli ve birey bu bilgiyi, soruna yeni bir anlam kazandırmak ya da yeni bir strateji geliştirmek için kullanmalıdır. Problem çözmek, bir sonuca ulaşmak için yeni stratejileri denemek ve başarısız olanları eleme işlemini gerektirir. Çoğunlukla bir sorunu çözerken kullanabileceğimiz becerilerin farkında değildir. Daha ziyade amacın ne olduğunu anlarken uygun beceri aklımıza gelir. Beceri, amacın bağlamında saklıdır ve bu tarz sorunların çözümüyle birleşmiştir. Sorun çözümü alışılmış ya da anlaşılır amaçlardan ayrıldığında bireyin, becerileri akıldan tekrar elde etme yöntemleri bozulur (Thornton, 1998, s. 20-91).

Bir problemin üstesinden gelinebilmesi için öncelikle problemin anlaşılması ve çözüm için gerekli stratejilerin belirlenerek uygulanması; çözülebilmesi için de problemin tanımlanması ve çözüm yolunun tasarlanması gerekmektedir.

Hızla değişen yaşam koşulları, bireyi çeşitli problemlerle karşı karşıya getirmektedir. Ancak problemi tam olarak kavrayamayan ya da problemin çözümü için gerekli stratejiyi saptayamayan birey, çoğu kez başarısız olmaktadır. (Bandura, 1995, s. 35). Çünkü bir problemin çözümü için daha önceden izlenmiş olan yol, başka birey için doğru bir strateji olmayabilir. Bu nedenle problemle karşılaşan kişinin, problemin analizini, şemasını çıkarabilmesi doğru çözüm yolu bulabilmesi bakımından önemlidir (Flammer, 1995, s. 75).

Stevens (1998); problem çözme sürecini;

- Problemin anlaşılması,
- Gerekli bilgilerin toplanması,
- Problemin köküne inilmesi,
- Çözüm yollarının ortaya konulması,
- En iyi çözüm yolunun seçilmesi,
- Problemin çözülmesi şeklinde;

Shapiro (1998)'de;

- Problemi tanımlama,
- Alternatif çözümler düşünme,
- Çözümleri birbiri ile karşılaştırma,
- En iyi çözümü seçme,
- Çözümün nasıl sonuç verdiğini anlatma,

• Gereken değişiklikleri tartışma şeklinde sınıflandırmıştır (aktaran Akpınar, 2010, s. 101).

Başarmak istenen şeyin ve varılmak istenen noktanın bilinmesi problem çözümlünde çok önemlidir. Hangi limana gittiğini bilmeyen bir kişi için, herhangi bir rüzgar doğru rüzgar olacaktır. Bu da; kişinin problemi çözebilmesine olanak vermeyecektir.

Gelbal (1991); problem çözümlünü, birbirini izleyen aşamalara bağlamaktadır. Bu aşamalar; problemin farkında olunması, problemin tanımlanması, çözüml için alternatif yolların bulunması, bulunan bu çözüml yollarını kullanarak sorunun ortadan kaldırılmasıdır (aktaran Zeytun, 2010, s. 16-17).

Birey sorunlar karşısında, dış etkenlerin yardımıyla değil kendi kişisel kabiliyetleri sayesinde çözüml ulaşacaktır. Çözüml becerisine sahip olmayan birey, sorunları erteleyecek, görmezden gelecek ve en önemlisi de sorunlara alışacaktır (Flammer, 1995, s. 74).

Bazen bazı bilgiler ilk bakışta net olmasına rağmen, bazı bilgiler fark edilmeyecek biçimde derinlerde olabilmektedir. Bu gibi durumlarda bireyin problem çözümlünü doğru bilgilere ulaşana kadar ertelemesi gerekmektedir.

Weiss (1993, s. 21-22)'de; karmaşık bir problemi çözmeye çalışan herkesin izlemesi gereken adımları şu şekilde ifade etmektedir:

- Ortada bir problem olduğunu gösteren belirtileri betimleyin. Bunun için, nesnel göstergeler arayın ve bunları analiz edin.
- Harekete geçip geçmemeye karar verin.
- Verileri analiz edin ve yapacağınız planlarla ilgili kararlar verin.
- Planlarınızı oluşturun ve bunların nasıl yerine getirileceğiyle ilgili kararlar verin.
- Yapılanları gözden geçirin ve bundan sonra ne yapılması gerektiği konusunda kararlar verin.
- Gerekirse başka çözüml alternatiflerini uygulayın.

Birey, problem çözüml sürecinde tüm çözüml yollarını her boyutuyla düşünebilmelidir. Bu noktada yaratıcı düşünme de problem çözümlüne yardımcı olmaktadır. Çünkü bir şey yararlı ise genellikle kullanılabilmekte ve bireyi başarıya ulaştırabilmektedir.

Adair (2000, s. 17-30)'ın; karar verme sürecine klasik yaklaşımı da şu şekildedir:

- Problemin (amacın) belirlenmesi.
- Gerekl bilgilerin toplanması.
- Ulaşılabilecek uygun sečeneklerin yaratılması.
- Karar verilmesi.
- Verilen kararların uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesi.

Birey olabilmek; değişimler ve gelişimler sonucunda ortaya çıkan güçlükler karşısında tek başına var olabilmektir. Motivasyon, duygu, bilgi ve eylem gibi öğeler de bireyin problem çözüml becerisindeki birleştirici güç unsurlarıdır. Bu unsurlar sayesinde, problem çözüml eyleminde bulunan kişi; temel ihtiyaçı olan doğru çözüml yollarına ulaşmış yani kontrolü ele almış olacaktır (Schneewind, 1995, s. 115-116).

Tüm bu açıklamaların gösterdiği gibi, problem çözme oldukça farklılık gösteren bir süreçtir. Bu nedenle, bir öğrencinin çözmeye çalıştığı bir problem için yukarıdaki aşamalarının hepsini kullanabilmesi mümkün değildir. Öğretmen, bu aşamada önem kazanmaktadır. Öğretmen, öğrencinin probleminin niteliğini ve çözüm şeklini iyi tespit etmesinde ve çözüm yoluna uygun seçeneği seçmesinde rehber olmalıdır. Bu da ancak, problem çözme yetisine sahip bir öğretmen tarafından gerçekleştirilebilecektir.

Bireyin mutluluğu, değişen yaşam koşulları ile baş edebilmesine bağlıdır. Bu nedenle öğretmenin öğretim şekli, öğrencinin bilgiyi keşfetmesini ve kullanmasını sağlayabilmelidir. Geleneksel eğitim anlayışlarında ise bu pek mümkün olmamaktadır. Oysa öğrencinin değişen koşullar karşısında başarısız olması onu depresyona, umutsuzluğa itecek ve travma yaşamasına sebep olabilecektir (JR. Elder, 1995, s. 52-64).

Sonuç olarak temel sorun; “gerçek” bir problemin varlığını tespit edememektir. Durumla ilgili nitelikler ve şartlar açıkça anlaşıldığı zaman görünürdeki problemin bir problem olmadığı meydana çıkabilir. Böyle hallerde, problem, gerçekte bir şaşırmanın ya da yanlış yorumlamanın yol açtığı bir problemdir (Bingham, 1976, s. 14). Bu durumda hiçbir problem çözme stratejisi işe yaramayacaktır.

2. 3. Problem Çözme Yöntemleri

Bingham (1976, s. 13)’a göre; bütün problemleri etkili bir biçimde çözmeye yarayacak ve bütün problem çözen kimselere önerilecek tek bir metot bulunmamaktadır. Birçok araştırma, problem çözme davranımının duruma ve zamana göre değişmekte olduğunu tespit etmiştir. Yine de, problem çözme işleminin kesinleşmiş ve oldukça ortak gibi görünen bazı genel temel yönleri şu şekilde sıralanabilir:

- Problemi tanımak ve onunla uğraşmak ihtiyacını duymak.
- Problemi açıklamaya, niteliğini, alanını tanımaya ve onunla ilgili ikincil problemleri kavramaya çalışmak.
- Problemlerle ilgili veri ve bilgileri toplamak.
- Problemin özüne en uygun düşecek verileri seçmek ve düzenlemek.
- Toplanmış verilerin ve problemle ilgili bilgilerin ışığı altında çeşitli olası çözüm yollarını tespit etmek.
- Çözüm şekillerini değerlendirmek ve duruma uygun olanlar arasından en iyisini seçmek.
- Kararlaştırılan çözüm yolunu uygulamak (denemek).
- Kullanılan problem-çözme metodunu değerlendirmek.

2. 4. Problem Çözmeyi Etkileyen Faktörler

Geçmiş yaşantılar, değerler, algı gücü ve takınılan tavır bireyin problem çözme becerisini gerçekten etkileyen faktörlerdir. Bireyin daha önceki yaşantılarının toplamı, onun kimliğini, var olan kişiliğini oluşturmaktadır. Bireyin bilgisi, inançları, değerleri, duyguları, hareketleri, kullandığı sözcükler ve yaptığı işler eski yaşantılarının sonucudur ve onun gelecekte yapacağı işlerin de göstergesidir (Bingham, 1976, s. 22).

Birey, problem çözümleyebilmek için yorum yapabilmelidir. Çıkarım yapabilmek için de bilgi ve stratejiye sahip olmalıdır. Güçlüğün üstesinden gelinebilmesi için gerekli olan bu bilgiler ve stratejiler ise bireyin geçmiş yaşamındaki deneyimleri, inanç ve değerleri ile yakından ilişkilidir.

Geçmiş yaşantıdan elde edilen bilgilerin ve deneyimlerin, problem çözümünde yetenekten ve zekadan daha önemli bir etkiye sahip olduğu unutulmamalıdır. Kişi bazı durumlarda yetenek ve bilgi aracılığıyla daha hızlı bir biçimde çözüme ulaşabilmektedir. Dolayısıyla, kişi sahip olduğu bilgi düzeyine bağlı olarak problemleri çözmeye ya da yeni bir şeyi öğrenmede sonuca ulaşmaktadır (Thornton, 1998, s. 132-134).

Çünkü kişisel algı, geçmiş yaşantılar ve onlara verilen anlam ile oluşmaktadır. Bireyin bir güçlük karşısında neyi algıladığı, onun problemi ne şekilde çözdüğü ile yakından ilişkilidir. Problem çözen kişinin görüşünün ve kavrayışının kaynağı onun ahlaki ve kültürel geleneklerinden derlenmiş değerleridir. Birey, heyecanları, zekası ve iradesi üzerinde etkisi bulunan bu değerlerden kurtulamayacaktır. Bu değerler, kişinin problem çözme yöntemlerine de yön vermektedir. Hatta onun bir problemi görmesine bile engel olabilmektedir (Bingham, 1976, s. 23).

Yaşamın her alanında etkili olan problem çözme becerisine sahip bir birey; zekasına güvenecek; kendini özgüvenli ve yeterli hissedecek; karşılaştığı zorlukların, yaşantısı ve amaçları yönünde bir engel oluşturamayacağını bilecektir.

Sosyal bağlamda, bir problemi çözmeyi öğrenmede en önemli etken, problemleri çözümden başarıdır. Ayrıca problemi çözen kişinin kendisini yeterli hissetmesi, diğer insanların ona inanmasına ve güvenmesine bağlıdır. Problem çözme ve özgüven bir döngü biçiminde birbirleriyle ilişkilidir. Özgüveni yüksek olan bireyler, problemi tanımaya, kabul etmeye ve problemlerle uğraşmak için girişimde bulunmaya daha yatkındırlar (Thornton, 1998, s. 136-140).

Problemleri çözenin, bireylerin yaşamının her alanında oynadığı rol göz önünde bulundurulursa; bireyin yaratıcı, özgün problem çözme stratejileri, toplum tarafından farklı görülerek, belirli normlar altına alınmaya çalışılmamalıdır.

Toplumun, problem çözme becerisindeki etkisi bu aşamada önem kazanmaktadır. Çünkü toplum, davranış düzenliliğini sağlamak için normlar geliştirmekte ve bunları erken çocukluk çağlarından başlayarak bütün bireylere aşılamaktadır. Böylece, toplumdaki benzer davranışların çoğu, insanların erken yaşlarda başlayan ve yaşam boyu devam eden ortak öğrenmelerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ortak öğrenmeler gözlem yoluyla gerçekleşmekte ve insanların bilinçli ya da bilinçsiz, birbirlerini taklit etmeleri sonucunda topluma yayılmaktadır (Erden ve Akman, 2011, s. 172-176).

Ayrıca, başkalarına karşı sorumluluk duygusu hissetmek, bireyin problem çözme becerisine olan ilgisini artırmaktadır. Sorumluluk duygusu, bireyin problemleri daha çabuk anlamasını ve bu problemleri çözme ihtiyacını daha şiddetli hissetmesini sağlamaktadır. Özellikle sosyal-kişiler arasında problemlerin çözümü çoğu kez başkalarına karşı hissedilen sorumluluk duygusuna bağlıdır (Bingham, 1976, s. 40).

Duygular; problem çözme sürecinde oldukça etkili olabilmektedir. Bir sorun olduğunu anlayan kişi, duygularını yansıtamadığı ya da engellediği takdirde hedefini seçemeyecek, stratejisini belirleyemeyecek ve dolayısıyla problemini çözemeyecektir.

Çünkü duygular bilinçaltında gizlenmekte ve bedende de depo edilmektedir. Yönlendirilebilir ve serbest bırakılabilen güçlü bir enerji taşımaktadır. Bu enerjinin farkında

olunmaya ve yönlendirilmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Aksi takdirde gelişigüzel ortaya çıkar ve problemlerin çözümünü etkilerler. Sadece duygusal engellemelerden dolayı, problemlerini çözemeyen bireyler mevcuttur. Korku, kaygı ve utangaçlık gibi birçok duygu, yaratıcılığı, bir iş başarma ve bir etkinliğe katılma yeteneklerini köreltmektedir (Bingham, 1976, s. 24-29).

Günümüzün karmaşık dünyasında problem çözme becerisinin önemi ve gerekliliği o kadar artmaktadır ki; tüm öğretmenlerin bu önemin farkına varması ve problem çözme yöntemleri üzerinde daha etkili tecrübeler sağlaması gerekmektedir.

2. 5. Problem Çözmede Karşılaşılan Güçlükler

Problem çözme bir faaliyettir. Bir kişinin, zihnindeki kesin bir amaca göre yaptığı bir işidir. Bulunan çözüm şekli uygulanmaya konmadıkça gösterilen çabalar sonuç vermemektedir. Bazen problem çözümü için harcanan çabalar, ne yapılması gerektiğinden çok, ne yapılmaması gerektiğini göstermektedir (Bingham, 1976, s. 19).

Etkili bir problem çözümünün, uzun bir süreci kapsayabilmesi durumunda; öğretmenin, çözüm için gerekli olan yollar üzerinde düşünebilmesi ve karar verebilmesi gerekmektedir. Çünkü öğrencinin yaratıcı düşünceyle, problem çözmeye yönlendirilmesi başarılı bir sonuca varılmasını sağlayacaktır.

Eğer problem çözen kişi ortaya çıkan sonucu tamamen kabul etmezse bu sonuçtan çıkan kararlara göre hareket etmekte güçlük yaşar. Ayrıca, “eğer şunlar olsaydı...” ya da “şayet böyle yapabilseydim...” gibi sözlerle problem çözen kişi yenilgiye uğradığını belirtir (Bingham, 1976, s. 20).

Problem; çözüm için gerekli olan düşüncelerin, sınamaların bir araya getirilmesi ve sonuca ulaştıran yolun doğru tespit edilmesiyle ortadan kalkacaktır. Öğretmen ve öğrenci; problem çözmenin sonuçlarını değerlendirince doğru karar verip vermediklerini anlayacaktır.

Problemler, özellikleri bakımından farklılık gösterdiği için çözüm şekilleri de farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, problem çözümünde güçlük yaşamamak için şu sorular önem kazanmaktadır:

- Çözüm şekli, problemin kaynağını teşkil eden güçlüğü tatmin edici bir tarzda azaltmakta ya da gidermekte midir?
- Çözüm şeklini anlatan kısa açıklamada eylemle ya da kullanışla ilişkili çeşitli yönler açık olarak düşünülmüş müdür?
- Çözüm şekli, bireyin kendisi ya da grup için çok yararlı olan duygu ve davranış değişikliklerini teşvik etmekte midir?
- Çözüm şekli uygulanabilecek ve uzun bir süre devam edecek nitelikte midir?
- Çözüm şekli, bütün yönleri düşünüldüğü takdirde, tutarlı mıdır?
- Çözüm şekli olumlu mudur ve büyük bir ihtimalle çözümlenilen kimseler tarafından olumlu olarak kabul edilecek midir?
- Çözüm şekli, bu çözümden etkilenecek kimselerin bilgi ve anlayışları ile mi karşılaştırılmaktadır?
- Çözüm şekli, herkesi memnun edecek bir nitelikte midir? İnanç ve güvenle uygulanabilir mi?
- Çözüm şekli, bireyin ya da grubun enerjisi, yeteneği, ilgisi ve kaynakları ile uyumlu mudur?
- Çözüm şeklinin eksiklikleri ya da sınırları açık bir tarzda tanımlanmış mıdır?

- Çözüm şekli karşılaşılan duruma esneklik mi, yoksa sertlik mi kazandırmaktadır?

Bu nitelikte bir çözüm şekli, benzeri problemlerin ileride ortaya çıkmasını mı önleyecektir, yoksa aynı şartlar altında meydana gelecek problemlerle uğraşmakta bireye yardımcı mı olacaktır (Bingham, 1976, s. 21)?

Dolayısıyla, öğretmen öğrenciye, “çözüm yollarını nasıl buldukları”, “benzer başka bir problemle karşılaştıklarında hangi yolla çözecekleri” gibi sorular sorarak, öğrenciyi düşünmeye, değerlendirmeye yönlendirmiş olacak ve öğrencinin problemin çözüm yolları hakkında bilgi sahibi olduğunun farkına varmasını sağlayacaktır. Bunun sonucunda ise öğrenci başka bir problemin çözümünde güçlüklerle karşılaşmayacak ya da karşılaştığında çözüm yollarının bilincinde olacaktır.

Diğer taraftan, geçmiş yaşantılar, değerler, algı gücü, takınılan tavır bir kişinin problem çözme yeteneğini gerçekten etkileyen kuvvetlerdir. Hiçbir problemin bu kuvvetlerle olan bağından kurtulamaması, problem çözüme karşılaşılan en temel güçlük olarak karşımıza çıkmaktadır (Bingham, 1976, s. 22). Ayrıca kişinin davranış ve tutumlarını etkileyen öz-yeterlik; problem çözme sürecinin önemli etkenlerinden biridir. Çünkü kişinin beceri ve gelişimi, alışkın olduğu davranış ve tutumlarına bağlıdır. Kişinin güçlüklerle başa çıkabilmesi, davranışlarını değerlendirebilmesi, tutumlarını düzeltebilmesi, kendini kontrol edebilmesi ve kararlarından vazgeçmemesi öz-yeterliğin etkisiyle gerçekleşebilmektedir (Marlatt, Baer ve Quigley, 1995, s. 289-290).

Günümüzde psikoloji alanında oldukça popüler olan öz-yeterlik kavramı ile ilgili yapılan araştırmalar, bireyin öz-yeterlik düzeyinin oluşumunda okulun çok önemli bir faktör olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çünkü bireyin sosyalleşme süreci bu kurumda başlamakta ve şekillenmektedir (Schneewind, 1995, s. 117). Ayrıca toplumdaki ve kurumsal alanlardaki farklılıklar da öz-yeterliği etkilemekte ve sınırlayabilmektedir. Farklı kültürlerle sahip toplumlarda yetişen ya da farklı öğretim programlarına sahip eğitim kurumlarında öğrenim gören bireylerin öz-yeterlik düzeyleri oldukça değişkenlik gösterebilmektedir (Oettingen, 1995, s. 171).

Unutulmamalıdır ki; kişinin algısı, davranışı ve tutumu geçmiş yaşamından gelen anlamlarla ilişkilidir ve kişinin yaşadığı güçlük karşısında, onun problemi ne şekilde, hangi yollarla çözeceği ile doğrudan ilişkilidir.

Oysa eğitim kurumları ister istemez uygulamalarında “uyum” kavramına yönelmekte ve öğrencilerin farklı problem çözme becerilerini öldürmektedir. Ancak öğrencilerde tek tek kendilerine özgü olanın bulunması ve yönlendirilmesi elbette mümkündür (San, 2008, s. 24).

Eğitim sistemi, öğrenciye yapıcı, yaratıcı ve belli bir amaca yönelik biçimde problem çözme stratejilerini kazandırmalıdır. Çünkü bu kazanımlar, öğrencinin öz-yeterliğini geliştirmekte ve güçlüklerin üstesinden gelmesini sağlamaktadır. Bu sayede sağlanacak motivasyon, öğrenciye kendine yetme, başarıya, birey olarak güçlüklerle yüzleşme ve güçlükleri yenme yetisi kazandıracaktır (Schneewind, 1995, s. 114-115).

Bireyin problemler karşısında çözüme ulaşabilmesi için değerlendirme yetisine sahip olması gerekmektedir. Değerlendirme yetisi de; sorun algılayan, çözüm yolları keşfeden ve bu amaçlar için güçlü bir öz-yeterliğe sahip olan bireylerde bulunmaktadır.

3. Problem Çözme ve Müzik Eğitimi İlişkisi

Problem çözme becerisinin geliştirilmesi için felsefi düşünme becerisinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Müzik öğretmeni, bu amaçla birbirini tamamlayan iki tür uygulamayı gerçekleştirmelidir:

1. Düşünme için öğretmeyi esas alan ve mevcut müzik öğretim programına “düşünme” alıştırmaları eklemelidir.

2. Öğrencilere ayrı bir ders olarak, “düşünme” dersi vermelidir (Özden, 2011, s. 147).

Müzik öğretiminde bir konuyu öğretmek için önce konu ile ilgili sorular üretmek, ders kitabının sorularla hazırlanması önem kazanmaktadır. Öğretmen; sorularıyla ilgi uyandırmalı ve öğrencinin sorular üreterek düşünmeye başlamasını sağlamalıdır.

Müzik öğretmeni, düşünme derslerinde aşağıdaki düşünme becerilerini kazandırabilmelidir:

- Bir problemin ya da fikrin artı, eksi ve ilginç olabilecek yanlarının belirlenmesi,
- Karar verme sürecinde tüm faktörleri göz önünde bulundurabilme,
- Eylemlerin kısa, orta ve uzun vadeli sonuçlarını görme,
- Amaç belirleme,
- Amaçta odaklaşma,
- Öncelik sırasına koyma.

Paul (1996)'e göre; düşünmeyi öğrenmede en etkili ve yaygın şekilde kullanılan üç temel ilke bulunmaktadır:

1. Herhangi bir konu, o alandaki sorulara verilen doğru ve mantıklı cevapların nasıl elde edildiğini anlamakla elde edilebilir.

2. Belirli bir konuyu tanımlayan ve yapılandıran kavramları öğrenmeksizin, o konuyu öğrenmek olanaksızdır. Bir kavramı öğrenme; ilgili konuda düşünürken, o kavramın nasıl kullanıldığını öğrenmekle mümkündür.

3. Konunun bir kısmını anlamak için, o kısmın diğer kısımlarla olan ilişkisini anlamaya ihtiyaç vardır. Bir konuyu öğrenmek için o konunun alt kısımları arasındaki bağlantıları ve ilişkileri ortaya çıkarmak, yani akıl yürütmek ya da düşünmek gerekmektedir (aktaran Özden, 2011, s. 147-149).

Bloom (1974)'da; düşünme şekillerini şu şekilde sıralamıştır:

• Hatırlamaya yönelik düşünme: Temel gerçekleri, tanımları, genellemeleri, ana fikri, bakış açıları, odak noktalarını tanıyabilme ve hatırlayabilme ile ilişkilidir.

• Kavramaya yönelik düşünme: Mevcut bilgiyi değişik formlara dönüştürmek (yeniden ifade etme, özetleme vb.), ilişkileri yorumlamak ve fikirleri karşılaştırmakla ilgilidir.

• Uygulamaya yönelik düşünme: Öğrencinin, bilgi ve becerilerini problem çözmeye kullanmasıdır.

• Analitik düşünme: Bütünü parçalara bölme, parça/bütün ilişkisini kurma, sebep-sonuç ilişkilerini görme ile ilişkilidir.

• Sentezci düşünme: Öğrenciler, bildiklerinden orijinal, özgün bir bütün meydana getirmeyi öğrenir.

• Yargısal düşünme: En üst düzey öğrenmeyi sağlayan bu düşünme biçiminde öğrenci, kişisel ilke ve prensipler belirler ve değer yargıları oluşturur (aktaran Özden, 2011, s. 151-152).

Müzik dersinde, öğrencinin yaşadığı bir problem karşısında öğretmenin, öğrenciyi akli ve zekası ile düşünmeye yönlendirmesi, problemin çözülebilmesi yönünde gereklidir. Öğrencinin problem karşısında farklı kararlar verebilmesi sağlanmalıdır.

Düşünmeyi öğretmek problem çözme becerisinin kazandırılmasını hedefleyen bir müzik öğretimi; öğrencinin konunun amaç ve hedeflerini, problemin temelini ve arka planını, konuyla ilgili anahtar kavramlar ile altında yatan kabullenmeleri ve farklı bakış açılarının dayanak noktalarını sorgulaması ile gerçekleşebilir (Özden, 2011, s. 156).

Gerçekten problem çözme zekamızın kanıtıdır. Bir amacı belirleme kabiliyeti, nasıl ulaşılabileceğini belirleme ve planı uygulama akıl gerektirir. Ama sorun çözmenin esası değişim yaratmaktır: Öğrencinin, konuyu anlayışında, yolu belirlemesinde ve devamını getirme aşamalarında ona hız kazandırır. Akıl yönünden beynin motor ünitelerinde bu kadar gerekli değişimi kazandıran “problem çözme” yeteneği sadece bir işlem midir (Thornton, 1998, s. 154)?

Öğrenciye yardım etmenin önemi bilinmeli, problem çözmenin günlük hayatın bir parçası oluşu anlatılmalı, öğrencinin problemleri durumu fark etmesi sağlanmalı ve çözüm çabalarında rehber olunmalıdır.

Derste yaşadığı problemi çözebilen bir öğrenci, kendi bulunduğu çözüm şekillerinin sonuçlarını hissederek, gözlemler yaparak ve bir şeyler yaparak deneyebilmeli ve görebilmelidir. Başarılı bir sonuca ulaşmak için çalışmış kişi olarak bir işi sona erdirmenin verdiği zevki tatmalı, yeteneklerine karşı güven duymalı, memnun olmalıdır (Bingham, 1976, s. 19).

4. Müzik Öğretmenin Problem Çözme Becerisi

Albuz (1995, s. 6)'a göre; sanat eğitimi “eğitimin”; müzik eğitimi de “sanat eğitiminin” temel boyutlarından biridir.

Sun (1969)'a göre de; müziğin, bütün türleriyle hem toplumsal hem de kültürel açıdan önemi vardır. Müziğin toplumsal ve kültürel önemi ile etkileme işlevi de ancak eğitsel müzik öğretimiyle gerçekleştirilebilir. Müzik eğitimi ile kazandırılacak müzikler, müzik anlayışı ve beğenisi, gitgide ailede ve toplumda da yerleşecek, bütün toplumun insanlarıncaya yaşanılır olacaktır. Bu bakımdan, eğitsel müzik öğretimi, bir toplumun müzik yaşamının ve müzik geleceğinin temelidir (aktaran Yazıcı, 2012, s. 187).

Müzik öğretimi, öğrenciye yalnızca kuramsal bilgi ve beceri kazandırmakla sınırlı kalmamalı, öğrenciye yaşamı boyunca karşılaşacağı güçlükler ve engellemeler karşısında problem çözme becerisini de kazandırabilmelidir.

Öğrencilerin öğrenmeleri bazen bilinçli bazen de farkında olmadan gelişigüzel gelişen bir süreçtir. Öğrenmeler çoğunlukla gelişigüzel bilgi alımı yoluyla gerçekleşmektedir. Öğrenme bir süreç olmasına rağmen bilgi, bu sürecin sadece bir ürünü ya da sonucudur. Ancak gerçek anlamda öğrenme bireyseldir ve kişisel deneyim, düşünme, algı ve hisleri içermektedir (Ekiz, 2006, s. 1).

Dolayısıyla, müzik öğretiminde karşılaşılan bir problemin çözümünde, öğretmen ana kaynak durumunda olmalı, öğrenme durumlarını aktif hale getirmeli ve yol gösterici

olabilmelidir. Önemli olan, öğretmenin sadece ne bildiği ya da ne öğrettiği değildir. Öğretmenin kişiliği, düşünceleri, donanımı ve inançları da problemin çözümüne yön vermektedir.

Çok dikkatli hazırlanmış kılavuz programlara, zengin metotlara rağmen önemli olan öğretmenin sınıfta ne yaptığıdır. Çünkü gerçek ders programını, öğretmenin dersliğine girip kapısını kapattıktan sonra “sınıfta yaptığı ve öğrencilere uyguladığı etkinlikler” oluşturmaktadır (Fidan, 2012, s. 16).

Müzik öğretmeni, öğrencinin aktif olarak derse katılımının sağlandığı öğrenme ortamını oluşturabilmelidir. Bu tür öğrenme ortamında öğretmen; öğrenmede, problem çözmeye yönlendirici olmalıdır.

Öğretmenin, problem çözme sürecinin başarısında önemli bir etkisi bulunmaktadır. Öğretmen, öğretici ve bilgiyi aktaran bir model yerine, öğrencilerle birlikte öğrenen, öğrenenler için süreci kolaylaştıran ve öğrencileri cesaretlendiren, güdüleyen bir role sahip olmalıdır (Nacaklı ve Kurtuldu, 2011, s. 61).

“Her şeyi bilen öğretmen, en iyi öğretmendir” anlayışı, günümüz koşullarında giderek önemini kaybetmekte ve yerini, “öğrencilerinin öğrenme sürecini kolaylaştıran ve öğrencileriyle birlikte öğrenen öğretmen iyidir” anlayışına bırakmaktadır (Cırık, 2011, s. 136). Çünkü öğretmen; yaratıcı, tasarlayıcı ve düşünce yönünü pekiştiren bir eğitim anlayışı aracılığıyla öğrencinin düşünmesine, eleştirmesine, problem çözmeye ve kendini gerçekleştirmesine olanak sağlamalıdır (San, 2010, s. 28-29).

En iyi ve en üstün metot diye bir şey yoktur. Yaratıcı yeteneğe sahip problem çözebilen bir öğretmen, hep bilinen eğitsel yöntemleri izlemekle kalmayacaktır. Edindiği deneyimler, zamanla karşısındaki öğrenci üzerinde nasıl bir yol izleyeceği konusunda en iyi rehber olacaktır (Ercan, 2008, s. 52).

Bu nedenle müzik öğretmenleri, deneyimlerini sistematik bir şekilde anlamlandırmalı ve kendilerini sürekli geliştirmelidir. Çünkü öğretim, öğrenme süreci olduğu an gerçek anlamda gelişimini sağlayabilir.

Ancak, günümüzde öğretmen bir teknisyen olarak görülmektedir. Okullar bilimsel bilginin üretildiği ortamlar yerine, üretilmiş bilginin sadece kullanıldığı ya da uygulandığı yerler olarak düşünülmektedir. Teknisyen olarak öğretmenin görevi ise, üniversitelerin ya da araştırma merkezlerinin ürettiği kuramsal bilgileri özellikle sorgulamadan kendi karşılaştıkları öğretim sorunlarını çözmeye kullanmaktır. Öğretmenin kendi öğretimi hakkında geliştirmiş olduğu çoğunlukla uygulama merkezli bilgiler göz ardı edilmektedir ve öğretmenin yaratıcılığı, sanatı ve becerileri tehlikeye düşmektedir (Ekiz, 2006, s. 13).

Tüm bu olumsuzluklar karşısında müzik öğretmeni; kendi öğretimini objektif bir biçimde sorgulamalı, çalışmalarında özveriye ve beceriye sahip olmalıdır. Öğretimi bir sanat olarak görmeli ve her bir öğrencisine ayrı bir ilgi göstererek, onlara ihtiyaç duydukları eğitimi sağlamalıdır.

Morgül (1995, s. 11)’e göre; öğretmen hem bir oyuncu, hem pedagog, biraz da psikologdur. Stenhouse (1984)’a göre de; öğretmen artist bir araştırmacıdır. Bütün sanatların araştırmaya dayandığını belirten Stenhouse (1984); artistin araştırmasının amacının kendi

performansının gerçeğini geliştirmek olduğunu ileri sürmektedir. Benzer bir şekilde Woods (1996)'da; öğretimi bilimsel veriler yerine, beste yapmaya benzetmekte ve öğretmenin kendi ruhundan bir şeyler katması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, sanat içerisinde risk alma durumu vardır; bu risk yaratıcı olma, farklı açılardan görme, sentezleme ve problem çözme gibi etkinliklerde kendisini göstermektedir (aktaran Ekiz, 2006, s. 94).

Bu anlamda etkili bir müzik eğitimi standart öğretim davranışlarının uygulanmasıyla ortaya çıkmamaktadır. Aksine yaratıcılığa, risk almaya, problem çözmeye ve bu becerilerinin de öğrenciye kazandırılmasına dayanmaktadır.

Bir durumun incelenmesi için “problem” olarak ele alınması gerekmektedir. Öğrencinin elde ettiği bilgiler genelde açıklık getirilmemiş bilgiler ya da açıklanmamış (örtük) kuramlardır. Schön (1983)'e göre; öğrenciler “ne”, “niçin”, “nasıl” uygulama yapacaklarını bildiklerini açıklayamazlar. Sadece deneyimler sonucunda uygulayarak, “Biz daha önceden bu şekilde yapıyorduk, o yüzden böyle uyguluyoruz”, “Bu uygulamamızın daha önceden yararını gördük, şimdi de onun için aynı uygulamayı yürütüyoruz” şeklinde ifadeler kullanırlar. Oysa; “Anlatabileceğimizden daha fazlasını bilmekteyiz” (aktaran Ekiz, 2006, s. 96).

Müzik öğretmeni, öğrencisinin problemleri olabileceğini anlamalı ve kabul etmelidir. Bu sorunları tartışabilmeli ve bu problemleri, düşünmeye değer bulmalıdır. Problemin, öğrenci için önem taşıdığına inanmayan ya da farkına varmayan bir öğretmen, öğrenmenin gerçekleşmesini engelleyecektir. Dolayısıyla öğretmen de öğretim sürecinde problemler yaşayacaktır.

“Problem çözmeye yardım etmek önemli bir şeydir, çünkü öğrenciler birçok problemlerle okula gelirler ve biz çocukların problemlerini öğreninceye kadar onlarla nasıl çalışacağımızı gerçekten bilemeyiz” (Bingham, 1976, s. 25).

Öğretmenin de problem çözme becerisine ait bir anlayışı, inancı olmak zorundadır. Çünkü öğrenciye problem çözümü sürecinde rehberlik edecek olan kendisi olacaktır. Öğretmen problem çözme becerilerini artıracak alışkanlıkları öğrenciye aktarabilmelidir.

En iyi problem çözme metotlarından biri, problemin nasıl çözüleceğini keşfetmek ve sonra izlenecek basamakları planlamadan önce problemlerin sebeplerini bulmaktır (Bingham, 1976, s. 26).

Ancak müzik öğretmenleri; kapalı kapılar ardında, mesleklerini yalnız olarak sürdürmektedirler. Bu durumun sonucunda da; kendi öğretimlerinin alternatiflerini görememekte, karşılaştıkları mesleki ve yaşamsal problemleri çözme yerine, sorunlar karşısında kısa süreli çözümler üretmektedirler. Oysa problemlerini çözemeyen bir müzik öğretmenin öğrenme, düşünme ve uygulamaya yönelik gelişimleri tehlikeye düşebilmektedir.

Öğretmenler sadece başkalarının ürettiği kuramları uygulayarak kendi etkinliklerini sürdürmemelidirler. Aynı zamanda uygulamalar hakkında uygulamaya dayanan pratik kuramlar da üretmelidirler (Ekiz, 2006, s. 97).

Aksi takdirde müzik öğretmeni, meslek hayatında karşılaştığı ya da karşılaşacağı güçlükler karşısında, sahip olduğu en büyük gizli gücü olan “problem çözme” becerisini harekete geçiremeyecektir.

Bu nedenle, öğretim sürecinde, öğrenim hedeflerine, içeriğe, araç/gereçlere, ölçme/değerlendirme etkinliklerine, fiziksel olanaklara, öğrencilerin bireysel özelliklerine ve öğretmenlerin kendi bireysel özelliklerine uygun öğretim stratejileri ve yöntemlerinin işe koyulması gerekmektedir (Cırık, 2011, s. 135).

Çünkü müzik öğretimi; problem çözme ve yaratma becerileri yoluyla kazanılan belli yöntemlere göre biçimlenmektedir. Yöntemlerse işlemimizin doğru olmasını sağlayan düzgün ve önceden saptanmış kanallardır (Stravinsky, 2011, s. 26).

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5. 1. Sonuçlar;

- Müzik öğretmenleri;
 - Mesleklerini kapalı kapılar ardında, yalnız olarak sürdürme,
 - Kendi öğretimlerinin alternatiflerini görememe,
 - Karşılaştıkları problemleri çözme yerine, sorunlar karşısında kısa süreli çözümler üretme,
 - Problem çözme becerilerini harekete geçirememeye,
 - Öğretim programında öğrencilerin karşılaştıkları problemleri aşmalarına yardım edecek tekniklere, metotlara ve etkinliklere yer vermeme gibi problemler yaşayabilmektedir.
- Geleneksel anlayışa sahip bir müzik öğretimi; öğretmen ve öğrencinin değişen koşullar karşısında başarısız olmasına ve dolayısıyla depresyona, umutsuzluğa itilmelerine, travma yaşamalarına sebep olabilmektedir.
- Etkili bir müzik eğitimi, standart öğretim davranışlarının uygulanmasıyla ortaya çıkmamaktadır.
- Müzik öğretmenlerinin; öğrenme, düşünme ve uygulamaya yönelik gelişmelerinin tehlikeye düşme ihtimali bulunmaktadır.
- Müzik öğretimi, öğrenciye yalnızca kuramsal bilgi ve beceri kazandırmakla sınırlı kalabilmektedir.

5. 2. Öneriler;

- Müzik eğitimi ve problem çözme becerisi ile ilgili farklı araştırmalar, kuramsal çalışmalar yapılmalıdır.
- Müzik öğretmenleri rutin olmayan problemler ve çözüm stratejileri hakkında bilinçlendirilmeli ve bu konu ile ilgili hizmetiçi eğitim seminerleri gerçekleştirilmelidir.
- Müzik öğretim programlarında “problem çözme”; düşünce eğitimi, problem çözme eğitimi, probleme dayalı öğrenme biçiminde ders olarak yer almalıdır.
- Müzik öğretmenleri için, problem çözme becerisi ile ilgili kaynak materyal sağlanmalıdır.
- Eğitim kurumları, akademik başarının yanı sıra öğrencilerin doğru ve yerinde kararlar verebilen, zorluklarla baş edebilen bireyler olarak yetişmelerini sağlamayı da amaçlamalıdır.
- Problem çözme becerisine dayalı bir müzik öğretimi ile öğrencilerin etkili bir müzik eğitimi almaları, analitik düşünme, yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır.

- Eğitim kurumları ve öğretim uygulamaları; problem çözmeye ile ilgili işlemlere sahip olmalıdır.
- Müzik öğretmenleri; öğretme uygulamaları ve sınıf uygulamaları gibi geleneksel rollerini; program planlayıcısı, karar verici ve rehber olma gibi rollere dönüştürmelidir.
- Problem çözmeye becerisi ile öğrencinin, yeteneklerinin farkına varması ve kendisini geliştirmesi sağlanmalıdır.
- Eğitim sistemi, öğrenciyeye yapıcı, yaratıcı ve belli bir amaca yönelik biçimde problem çözmeye stratejilerini kazandırmalıdır.
- Müzik öğretmenleri, deneyimlerini sistematik bir şekilde anlamlandırmalı ve kendilerini sürekli geliştirmelidir

KAYNAKÇA

Adair, J. (2000). *Karar Verme ve Problem Çözme* (1. Baskı). (Çeviren: Nurdan Kalaycı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Akpınar, S. (2010). *Spor Federasyonlarında Çalışanların, Sosyal Beceri, İş Doyumu ve Problem Çözme Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma*. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora.

Albuz, A. (2000). *Kültürel Oluşumda Müzik Sanatı ve Eğitiminin Rolü*. Çağdaş Eğitim Dergisi, 267 (46).

Arslan, Ç. (2002). *İlköğretim Yedinci ve Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözme Stratejilerini Kullanabilme Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Bandura, A. (1995). *Self-Efficacy in Changing Societies*. (Ed: Albert Bandura). Exercise of Personal and Collective Efficacy in Changing Societies. Cambridge: Cambridge University Press, 1-46.

Bilgin, A. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere ve Denetim Odağına Göre Problem Çözme Beceri Algıları*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Bingham, A. (1976). *Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi* (3. Baskı). (Çeviren: A. Ferhan Oğuzkan). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Cırık, İ. (2011). *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları*. (Ed: Seval Fer). Stratejiden Yönteme Geçiş. Ankara: Anı Yayıncılık, 135-184.

Ekiz, D. (2006). *Öğretmen Eğitimi ve Öğretimde Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.

Ercan, N. (2008). *Piyano Eğitiminde İlke ve Yöntemler*. Ankara: Ahmet Say.

Erden M. ve Akman Y. (2011). *Eğitim Psikolojisi (Gelişim-Öğrenme-Öğretme)*. Ankara: Arkadaş Yayınları.

Fidan, N. (2012). *Okulda Öğrenme ve Öğretme* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Flammer, A. (1995). *Self-Efficacy in Changing Societies*. (Ed: Albert Bandura). Developmental Analysis of Control Beliefs. (Editör: Albert Bandura). Cambridge: Cambridge University Press, 69-114.

Jerusalem, M. and Mittag, W. (1995). *Self-Efficacy in Changing Societies*. (Ed: Albert Bandura). Self-Efficacy in Stressful Life Transitions. Cambridge: Cambridge University Press, 177-202.

JR., E. G. H. (1995). *Self-Efficacy in Changing Societies*. (Ed: Albert Bandura). Life Trajectories in Changing Societies. Cambridge: Cambridge University Press, 46-69.

Kösterelioğlu Akın, M. (2007). *Okul Yöneticilerinin Problem Çözme Becerileri ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Marlatt, G. A., Baer, J. S. and Quigley, L. A. (1995). *Self-Efficacy in Changing Societies*. (Ed: Albert Bandura). Self-Efficacy and Addictive Behavior. Cambridge: Cambridge University Press, 289-315.

Mert, İ. S. (1997). *Karar Vermede Yaratıcı Problem Çözme*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Morgül, M (1995). *Yaratıcı Drama ile Oynayarak Yaşayarak Öğren*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Nacakçı, Z. ve Kurtuldu, M. K. (2011). *Müzik Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar* (1. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Oettingen, G. (1995). *Self-Efficacy in Changing Societies*. (Ed: Albert Bandura). Cross-Cultural Perspectives on Self-Efficacy. Cambridge: Cambridge University Press, 149-177.

Özden, Y. (2011). *Öğrenme ve Öğretme* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Popper, K. R. (2005). *Hayat Problem Çözmektir: Bilgi, Tarih ve Politika Üzerine* (Çeviren: Ali Nalbant). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

San, İ. (2008). *Sanat ve Eğitim: Yaratıcılık Temel Sanat Kuramları Sanat Eleştirisi Yaklaşımları* (4. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınları.

San, İ. (2010). *Sanat Eğitimi Kuramları* (3. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınları.

Schneewind, K. A. (1995). *Self-Efficacy in Changing Societies*. (Ed: Albert Bandura). Impact of Family Processes on Control Beliefs. Cambridge: Cambridge University Press, 114-149.

Sönmez, V. (2005). *Eğitim Felsefesi* (7. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Stravinsky, I. (2011). *Altı Derste Müziğin Poetikası* (3. Basım). (Çeviren: Cem Taylan). İstanbul: Pan Yayıncılık.

Thornton, S. (1998). *Çocuklar Problem Çözüyor* (1. Baskı). (Çeviren: Özlem Kumrular). İstanbul: Gendaş A.Ş.

Uçan, A. (2005). *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi*, 3. Baskı, Ankara: Evrensel Müzikeyi.

Weiss, D. H. (1993). *Problem Çözümünde Yaratıcılık* (1. Baskı). (Çeviren: Doğan Şahiner). İstanbul: Rota Yayın.

Yanık, O. (2007). *Yaratıcılık*. İstanbul: BAMM Yayın Grubu.

Yazıcı, H. (2011). *Çağrı Merkezinde Çalışan Müşteri Temsilcilerinin Denetim Odaklarının, Problem Çözme Becerileri ve Tükenmişlik Düzeyleri İle İlişkisinin İncelenmesi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Yazıcı, T. (2012), *İlköğretim Müzik Dersinin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunların, Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi (Trabzon İli Örneği)*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21 (1), 185-200.

Yıldız, S. A. (2003). *Ebeveynin Problem Çözme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Deneysel Bir Çalışma*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Zeytin, S. (2010). *Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaratıcılık ve Problem Çözme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.